

PRAGMÀTICA I PREMSA

M. Margarida Bassols

Des que, als voltants del 1938, Morris¹ considerà que l'estudi del llenguatge pertanyia a tres disciplines fonamentals: la fonètica, la sintaxi i la pragmàtica, aquest darrer àmbit d'estudi, sorgit de l'interès per la llengua oral i l'anàlisi del discurs, s'ha anat configurant.

Quan una disciplina comença a senyorejar en les ments dels capdavanters sorgeix el problema de la definició que l'ha d'acompanyar i les fronteres que l'han d'atmenar. En aquest sentit Bar-Hillel², uns anys més tard —al 1964—, afirmava que la pragmàtica era una «gran cistella», un gran cabàs on podem encabir els estudis més diversos. El fet que el seu assentament coincidís amb el punt més dolç d'un altre paradigma teòric —la semiòtica com a estudi de tota mena de signes— féu pensar a alguns que la pragmàtica era un brot sorgit d'ella. També n'hi hagué d'altres que no veieren cap necessitat de diferenciar la nova pragmàtica de la semàntica, i que aplicaren conceptes propis de la segona als nous estudis. Ens enfrontem, doncs, amb els límits que emmarquen els estudis pragmàtics.

¿Quines relacions estableix aquesta disciplina amb les que tradicionalment han compartit el protagonisme de l'estudi del llenguatge?

Pragmàtica-gramàtica. Fillmore³ afirma que la pragmàtica aporta aquelles informacions que no estan associades convencionalment a les estructures lingüístiques, aquelles que la gramàtica no ofereix. Quan la sintaxi i la morfologia no ens diuen què està passant, la pragmàtica ens ho fa inferir. Als estudiosos de la pragmàtica els interessarà, per exemple, com usem la morfologia per oferir informació sobre el context. És molt clarificador, en aquesta línia, l'estudi que ESPINAL (1990) ha fet de les partícules catalanes 'no' i 'no... pas'.

¹ MORRIS, C., (1938), «Foundation of the Theory of Signs», dins NEURATH, O., CARNAP, R. i MORRIS, C. (eds.), *International Encyclopedia of Unified Science*, Chicago University Press, p. 77-138.

² BAR-HILLEL, Y., (1964), *Language and Information*, Jerusalem Academic Press.

³ FILLMORE, CH., (1987), *Working Document IPRA-2*, ed. per VERSCHUEREN, Jef, Belgican National Science Foundation and Univ. of Antwerp, p. 17.

A més, l'estudi gramatical de la comunicació oblida, segons HASSLETT (1987), les pressuposicions, que són essencials per a la valoració de la força il·locutiva. La pragmàtica enfocarà el paper del context extralingüístic, les referències anafòriques, les pronominalitzacions, les el·lipsis; tot un seguit d'elements cabdals per a la construcció de la coherència i la cohesió internes dels textos.

Pragmàtica-semàntica. Molts autors expliquen quin és l'àmbit de la pragmàtica dient que és tot allò que li queda al significat quan se li treu la semàntica. «*Meaning minus semantics*» diu MUFWENE⁴. Per a ells la pragmàtica estudia tots aquells aspectes del significat que la semàntica oblida. La informació pragmàtica va més enllà de l'eminència semàntica, la necessitem quan extraïem inferències del «significat literal» dels termes que constitueixen el discurs. Les metàfores, els trops en general, atreuen la seva atenció, perquè són unes proves febles del funcionament de la informació inferencial que la semàntica no té en compte. Kay⁵ descomparteix les dues disciplines tot confrontant el món del text amb el món en què el text és generat. Mentre que el primer preocuparia la semàntica, la pragmàtica estudiaria el segon.

Pragmàtica-semiòtica. La raó per què Posner⁶ inclou la pragmàtica dins de la semiòtica, la podem trobar en la seva triple definició:

- La semiòtica estudia tots els processos amb signes.
- La lingüística estudia tots els processos amb signes lingüístics.
- La pragmàtica estudia únicament aquells processos que impliquen comunicació amb signes (lingüístics o no).

Algú podria pensar que qualsevol procés amb signes comporta un acte comunicatiu, però no és ben bé així. Pensem, si no, en els processos que no tenen darrera una voluntat comunicativa. Per a Posner, no hi ha acte comunicatiu si no hi ha intencionalitat, i un micro, per exemple, que faci soroll, tot i ser un signe del fet que sigui obert, no és pas un acte comunicatiu.

El parèntesi del darrer punt també ofereix opinions divergents, perquè hi ha autors que interpreten la pragmàtica com l'estudi dels signes lingüístics en un acte comunicatiu, mentre que d'altres, com ara Payrató —que ha realitzat un treball sobre la pragmàtica de la dialectologia gestual del català (1989)—, hi inclouen altres elements comunicatius.

Al 1983 Levinson, amb el seu llibre *Pragmatics*, aclarí moltes incògnites, formalitzà i sistematitzà molts aspectes que es trobaven esparços i inconnexos ací i allà. Començà concretant quines eren les qüestions que cobrava la pragmàtica:

Els *actes de llenguatge*, que la relacionen amb la filosofia del llenguatge, d'Austin i Searle⁷ concretament. El fet d'estudiar el llenguatge com una activitat humana in-

⁴ MUFWENE, S., (1987), *Working Document IPRA-2*, p. 39.

⁵ KAY, P., (1987), *ídem*, p. 48.

⁶ POSNER, R., (1987), *ídem*, p. 13.

⁷ AUSTIN, J.L., (1962), *How to do things with words*, Oxford, Oxford University Press.

trodueix en la perspectiva pragmàtica l'anàlisi del parlant i de l'oient, dels coneixements compartits, de les creences assumides sobre l'activitat verbal, i dels objectius i de les finalitats que guien els actes dels interlocutors. En aquest apartat podríem inserir tots els estudis de Grice⁸ sobre els principis que guien les converses.

Els *elements deíctics*. Com que en la pragmàtica analitzem una actuació humana que es materialitza en un moment i lloc concrets, el context es posa també a disposició de la nostra observació. Hi haurà, per tant, trets contextuals que seran verbalitzats en les frases, en el discurs. Aquests elements que emmirallen verbalment aspectes de l'entorn, els anomenarem «temes deíctics». 'Avui', 'ahir', 'dimarts passat', 'dijous que ve' són mots d'aquesta mena, ja que ens envien necessàriament cap a la consideració del punt zero contextual que és el dia d'avui, el concret de cada acte comunicatiu. El desconeixement d'aquest centre deíctic impossibilita la comprensió total de la informació.

La *força il·locutiva* de les frases contextualitzades, allò que pretén aconseguir el parlant amb la seva seqüència. En la premsa conviuen en una mateixa plana diferents forces il·locutives, des de la informativa dels actes asseveratius, fins a la persuasiva de la publicitat, passant per la crítica d'alguns articles d'opinió.

Duranti⁹ afirma que és més important l'efecte social d'una realització verbal que la intenció inicial que la provoca. Una declaració política a favor de la participació pacífica en el conflicte del Golf Pèrsic o de Iugoslàvia pot provocar una reacció antimilitarista d'ampli abast. Allò que en un principi era una excusa, una justificació del perill de l'acció, es converteix en una invitació a l'actuació que l'emissor no cercava pas.

Els diferents *tipus de discurs*. És evident que en un context *x*, una mena de persona *y* preferirà escollir una estructura lingüística determinada, adoptar una estratègia discursiva concreta per tal d'assolir l'objectiu desitjat. Potser un altre parlant *z* ho hauria fet altrament. El parlant es mou impel·lit per un desig, fa una anàlisi ràpida del context i planifica l'estratègia comunicativa tot organitzant l'estructura del seu discurs. Per exemple, davant del desig que un company obri la finestra perquè tenim calor, podem emetre:

'Fa calor' amb una força il·locutiva feble.

'¿Pots obrir la finestra?' amb una aplicació clara del principi de cortesia.

'Obre la porta', del tot directe i efectiu.

SEARLE, J.R., (1969), *Speech Acts. An essay in the philosophy of Language*, Cambridge, Cambridge University Press. Traducció espanyola a Càtedra, Madrid (1980).

SEARLE, J.R., (1975), *Indirect Speech Acts*, dins COLE i MORGAN, *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*, Nova York, New York Academic Press, p. 59-82.

SEARLE, J.R., (1979), *Expression and meaning*, Cambridge, Cambridge University Press.

⁸ GRICE, H.P., (1967), *Logic and Conversation* dins COLE i MORGAN: *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*, Nova York, New York Academic Press, p. 411-458.

GRICE, H.P., (1981), *Presupposition and Conversational Implicature*, dins COLE, *Radical Pragmatics*, Nova York, New York Academic Press, p. 183-199.

⁹ DURANTI, A., (1988), «Intentions, language, and social action in a Samoan context», *Journal of Pragmatics*, 1/2, p. 13-33.

Com diu SANDOR (1990) quan la gent emet en milions d'ocasions diferents que 'En Pere no és a casa' no està activant el mateix text sinó textos diferents de manera similar.

Amb aquestes aportacions i moltes d'altres que van sorgir al llarg dels anys setanta i vuitanta, es va anar formant, de mica en mica, una definició en sentit ampli d'allò que és la pragmàtica: *l'estudi de l'ús que l'ésser humà fa del llenguatge*. O el que és el mateix: l'estudi del llenguatge contextualitzat, de l'acció verbal. Així doncs, l'anàlisi pragmàtica no pot oblidar quatre elements cabdals: el parlant, l'oient, el context i el text.

Mentre els dos primers són fàcilment delimitables i reconoscibles, el tercer respon a una noció una mica vaga, i sobre la qual podríem encetar tota una discussió. Hi ha qui diferencia —com Parret¹⁰: el context psicològic, el context situacional i el context existencial. D'altres, com Gumperz¹¹ fan esment del context d'abans de la interlocució, del de després, i del que emergeix durant la interlocució. El context canvia constantment com a fruit de la interacció del text i l'acte comunicatiu.

Ras i curt: és dinàmic i canviant. Per poder-nos entendre, a partir d'ara ens afegirem a la definició de HASLETT (1987) que el considera l'entorn físic i sociocultural de la interacció.

Hem pogut veure, doncs, que la pragmàtica no estudia res de nou, sinó dades ja existents des d'una nova perspectiva. Analitza el discurs, la conversa, el text literari des d'un enfocament contextual i funcional, no n'exclou els intèrprets —les persones implicades— ni els mòbils de l'actuació.

Com haurem d'anàlitzar el llenguatge des d'aquesta nova perspectiva? Seguint les indicacions de HASLETT (1987), amb una interpretació:

- *inferencial*: sense oblidar els significats implícits, els que són implicats o pres suposats a partir d'allò que diem;
- *intencional*: partint de la planificació conscient de les intencions;
- *convencional*: guiats per significats, regles de conducta social i verbal compartides;
- *variada*: segons el context i els usuaris;
- *seqüencial*: retrospectiva i prospectiva;
- realitzada en el *temps i espai reals*;
- *sistemàtica*: estructurada segons unes estratègies;
- *interpretativa*: atenent al valor indexical de la parla;
- *variable* segons les relacions socials dels interlocutors.

Des de l'òptica pragmàtica el llenguatge es manifesta com una eina polivalent que pot orientar-se cap a l'obtenció d'objectius diversos. DASCAL (1990) hi troba una doble aplicació:

¹⁰ PARRET, H., (1987), *Working Document IPRA-2*, p. 12.

¹¹ GUMPERZ, J., (1987), *Working Document IPRA-2*, p. 47.

- l'ús del llenguatge en el pensament;
- l'ús del llenguatge en els rituals.

Nosaltres, en l'anàlisi de les notícies, ens haurem de situar en el segon apartat, ja que la funció fonamental que provoca la intervenció periodística és l'establiment de comunicació amb una finalitat informativa. El llenguatge hi tindrà un funcionament força diferent del que presenta quan està al servei del pensament humà, on esdevé intern, introspectiu, desconnec fins i tot, o del que mostra quan forma part d'un ritual, on es manifesta estructurat, fix, i poc elàstic.

Realment, els textos periodístics poden sotmetre's a un tal tipus d'anàlisi? VAN DIJK (1983) afirma: «Qualsevol text té una estructura subjacent. Qualsevol text necessita els elements deíctics, les pressuposicions... per a la seva interpretació». És a dir tots els textos permeten una anàlisi pragmàtica perquè tots funcionen dins d'un context i són adaptats a les funcions diferents que volen aconseguir.

Si ens hem de referir a algun intent d'aproximar la teoria pragmàtica al món del periodisme, hem de parlar de Van Dijk i el seu article de 1983 a la revista *Anàlisi*: «Estructuras textuales de las noticias de prensa». Hi intenta de projectar la teoria dels actes de parla sobre els textos periodístics. Allò primer que en destaca és que la funció de les notícies és rutinària i estereotipada, coneguda per periodista i lectors abans de començar l'acte comunicatiu. El periodista sap un esdeveniment i n'informa als lectors. L'acte il·locutiú és normalment una asseveració, una afirmació. Tanmateix pot haver-hi altres actes il·locutius indirectes —acusacions, suggeriments, consells, crítiques, defenses i ofenses— que restin lleument amagats i que puguin ser copsats en darrer terme pels lectors.

Amb tot, Van Dijk només es limita a focalitzar la funció més evident i no s'endinsa en l'anàlisi de les secundàries. «Com que el discurs de la premsa consisteix solament en asseveracions (i no en promeses o amenaces) la descripció pragmàtica ens dirà només quines condicions són necessàries per a l'acompliment apropiat de les asseveracions» (1988: 26).

Nosaltres som més optimistes sobre el paper que té la pragmàtica en l'anàlisi de l'actuació verbal de la premsa. A més de la línia estudiada per Van Dijk, la dels actes de parla, que de ben segur pot anar molt més enllà, l'estudi pragmàtic treballa, d'ençà de les aportacions de Keenan, Stalnaker, Levinson, Leech i Grice¹², amb tres tipus d'inferències. Aquests elements que, tot i que no pertanyen al significat convencional dels termes, en poden ser derivats, són les pressuposicions (»), les implicacions conversacionals (+>) i les implicacions convencionals (⊥).

¹² KEENAN, E.L., (1971), «Two kinds of presupposition in natural language», dins FILLMORE i LANGEDOEN, *Studies in Linguistic Semantics*, Nova York, Holt and Rinehart.

STALNAKER, R.C., (1974), «Pragmatic Presupposition», *Semantics and Philosophy*, Nova York, New York University Press, p. 197-213.

LEVINSON, S., (1983), *Pragmatics*, Cambridge, Cambridge University Press.

LEECH G., (1983), *Principles of Pragmatics*, Nova York, Longman.

GRICE, H.P., (1967), (1981), ídem.

En aquest article ens hem proposat d'esbrinar quin és el joc que aquests elements ofereixen en el discurs periodístic. A fi d'aconseguir-ho hem cercat un tema que va merèixer l'atenció de tota la premsa dels Països Catalans al seu temps: les eleccions andaluses. I hem treballat amb els articles del dia 24 de juny del 1990 dels diaris de Lleida, Girona, Barcelona, Tarragona, *Diario de Mallorca*, *Las Provincias*, *El Periódico de Catalunya* i *l'Avui* (del dia 25, perquè el dia anterior no sortí per problemes tècnics).

Les pressuposicions

«Una proposició P és una pressuposició pragmàtica d'un parlant en un context donat en el cas que el parlant cregui que P, i cregui que el destinatari reconeix que ell està fent aquesta assumpció, o té aquestes creences» (STALNAKER, 1974: 197). Una prova clara que ens permet escatir si estem davant d'una pressuposició és que es manté tant en l'afirmació com en la negació interna d'un enunciat.

Les pressuposicions en la premsa estan formades pel coneixement compartit que els lectors tenen sobre els elements que componen l'acció de la notícia, un coneixement que és previ, après en lectures anteriors o a partir de l'experiència directa de la realitat, i que no inclou, per tant, nova informació. Observem a continuació el seu funcionament en aquests paràgrafs periodístics:

(1) «Los andaluces no se merecen las alocuciones de castigo entre los responsables de cada formación [...]» (*Diario de Mallorca*)

» els andalusos han estat renyats pels líders polítics.

El verb "merecer" a més ens informa que han estat renyts desproporcionats a les circumstàncies.

(2) «[...] los escándalos surgidos en los últimos meses no han afectado al electorado, en contra de lo que otros creían.» (Declaracions del Sr. Pino del PSOE a *D. de Mallorca*)

» hi ha hagut escàndols.

Que es manté tant si afirmem com si neguem que hagin afectat l'electorat.

Molt més prudent és *El Periódico de Catalunya* que, aquesta informació, la presenta així:

(3) «Ni la substitución de Rodríguez de la Borbolla al frente del proyecto socialista para Andalucía, ni los escándalos atribuidos al partido han sido suficientes para noquear a los socialistas.»

» s'han atribuït escàndols als socialistes.

Estructura sintàctica que el *Diari de Barcelona* repeteix en:

(4) «No sembra que el cas Juan Guerra, ni les dificultats que van tenir els socialistes per designar el seu candidat, hagin influït en l'electorat andalús.»

- » hi ha hagut un cas relacionat amb algú anomenat Juan Guerra
- » els socialistes van tenir dificultats per designar el seu candidat.

El senyor Alfonso Guerra afirmava en el *Diari de Tarragona* que:

(5) «Andalucía sabe quién le (*sic*) quiere y quién le miente»

- » alguns menteixen a Andalusia
- » alguns estimen Andalusia.

Levinson assegura que a vegades la presència d'una pressuposició va associada a la d'una paraula que anomena «generador de pressuposicions». Veiem-ne unes quantes.

(6) «A todo ello se le une la indefinición de un proyecto diáfano para solucionar, por ejemplo, el paro» —referint-se a les dificultats del Partit Socialista. (*Diario de Mallorca.*)

'solucionar' » l'atur és un problema (encara que no sigui l'únic, per 'por ejemplo')

(7) «[...] la poca participació pot rebaixar l'autonomia andalusa» diu el Sr. Alcaraz d'IU en el *Diari de Girona*.

- 'rebaixar' » l'autonomia andalusa no està en la seva cota més baixa
- » l'autonomia andalusa es pot rebaixar (perill a l'aguait) (amença?)
- » hi ha autonomia andalusa (per si algú en dubtava).

El *Diari de Barcelona* fa públic que:

(8) «Els empresaris van puntualitzar que l'abstenció no és culpa seva, referint-se al tema de la retribució de quatre hores electorals.»

- » algú té la culpa de l'abstenció
- 'culpa' » l'abstenció és quelcom dolent per a les eleccions andaluses.

En un titular del *Diario de Mallorca*, trobem:

9) «La oposición no consiguió arrebatarse el total protagonismo del Partido Socialista.»

On 'arrebatarse' » el protagonisme en política no es deixa voluntàriament.

De vegades en les pressuposicions trobem fets totalment objectius, comprovables, coneguts, com en:

(10) «El Partido Andalucista es el gran beneficiado de las elecciones de ayer [...]» (*Las Provincias*)

- » ahir hi hagueren eleccions.

Però en d'altres ocasions amaguen valoracions molt més subjectives, per exemple dels mateixos periodistes. Com en aquestes proposicions d'*El Periódico*:

(11) «Pedro Pacheco protagoniza un espectacular tirón hacia adelante. Es el éxito del oportunismo de un grupo sin ideología propio de las etapas de desconfianza hacia la clase política.»

- » estem en una etapa de desconfiança política a més de:
- » Pedro Pacheco té un grup sense ideologia.

Tanmateix el Sr. Pacheco no es desanima i ens ofereix aquesta declaració de principis en el *Diari de Tarragona*:

(12) «El pueblo andaluz ha querido que el Partido Andalucista tenga un puñado de diputados que controlen el proceso de consolidación de la autonomía y la incorporación de Andalucía a Europa.»

- » s'està consolidant l'autonomia andalusa
- » Andalusia s'està incorporant a Europa.

D'altres vegades, fins i tot poden tapar una crítica indirecta, com en el diari *Avui*, quan Francesc Mercadé diu del Partit Andalucista:

(13) «Calia esperar si l'electorat andalús havia oblidat, o congelat, els històrics problemes del PA per tornar l'alternativa a una força nacional, de l'àmbit d'aquella comunitat autònoma.»

- » el Partit Andalucista ha tingut problemes des de sempre.
- O una altra informació cabdal
- » aquella comunitat autònoma és una nació
 - » el PA ja havia tingut l'alternativa.

Les pressuposicions també poden actuar a tall d'excusa. Com aquesta del PSOE impresa en *El Periódico*:

(14) «Los dirigentes socialistas restaron importancia a la abstención que atribuyeron, entre otros factores, al día veraniego, al Mundial de Fútbol y, especialmente, al hecho de que por primera vez las elecciones se celebrasen en solitario.»

- » era un dia d'estiu
- » es feia el Mundial de Futbol
- » les eleccions se celebraren en solitari.

Difícilment poden aconseguir que els seus motius actuïn com excuses, perquè des del dia que van convocar les eleccions se sabia que el dia 23 seria un dia de l'estiu, que hi hauria el Mundial de Futbol, i que aquestes serien unes eleccions monotemàtiques.

Fixem-nos, doncs, que si bé és veritat que les pressuposicions han de ser part del saber compartit pels interlocutors, necessari per poder entendre completament allò que el parlant vol comunicar al seu oient, també ho és que a vegades el periodista dona per sabudes coses que no ho són pas en el cas d'alguns lectors. Aleshores les pres-

suposicions afegeixen informació addicional. Sovint, valoracions que no es volen fer directament hi són incloses, com ja hem vist.

Observem ara com podem trobar un feix d'aquestes inferències en un paràgraf del diari *Avui*:

(15) «Aquesta actitud (l'abstenció) és, potser, la més trista conseqüència del clima de desconfiança envers el món de la política i la crisi d'imatge dels polítics com a servidors del bé comú. Aquesta és una lliçó que cal aprendre aviat.»

- » hi ha una crisi d'imatge de la classe política
- » hi ha un clima de desconfiança política
- » aquesta crisi i aquest clima tenen moltes conseqüències
- » els polítics són servidors del bé comú.

Implicacions conversacionals

Qualifiquem de conversacionals aquelles implicacions que podem deduir a partir del convenciment que les persones implicades en un acte comunicatiu respecten un seguit de principis. *Són les implicacions que s'infereixen a partir del convenciment que hi ha un acord per seguir unes màximes en la conversa.* I qui diu en la conversa pot dir en qualsevol acte comunicatiu en què es realitza un acte verbal.

Aquestes implicacions fan que modifiquem l'estructura lingüística de les nostres proposicions. Per exemple el principi de cooperació, i concretament les màximes de quantitat i pertinència, fa que la nostra resposta a:

- M'agrada la Maria.
sigui
- Té la cara molt maca.

i pugui ser interpretat per l'interlocutor que el seu cos, en canvi, no ens emociona pas. La qual cosa podia haver estat comunicada molt més directament, però més barroerament també amb:

- No té pas un cos gaire proporcionat.

Grice fou el primer a explicar el funcionament d'aquestes inferències comunicatives i a donar-nos-en tot un seguit. A més ens facilità un petit truc per descobrir-les entre les altres implicacions que podem derivar: si dient el mateix però d'una altra manera, amb unes altres paraules, continuem inferint x , és que x és una implicació conversacional. No esmentarem aquí tots els principis i màximes conversacionals que podem trobar a GRICE (1975), LEECH (1983), LEVINSON (1983), però sí que demostrarem la seva presència en els articles amb què hem treballat.

Si llegim en el *Diario de Mallorca*:

(16) «Ha sido un día de mucho calor y seguro que hay otras circunstancias que han influido en la abstención.»

+> la calor és una de les circumstàncies que han influït en l'abstenció.

Si no haguéssim volgut fer aquesta implicació hauríem hagut d'eliminar 'otras'. La inferència que hem fet va lligada a allò que hem assegurat i a la manera com ho hem fet.

El Sr. Bueno del Partit Andalucista afirma en el *Diari de Lleida* que:

(17) «L'abstenció ha beneficiat els socialistes.»

i que per màxima de pertinència

+> l'abstenció no ha beneficiat els altres partits que és justament el contrari que fa inferir el diari *Las Provincias* amb:

(18) «La abstención ha beneficiado fundamentalmente al PSOE, ya que las capas urbanas se han desplazado a la playa.»

amb 'fundamentalmente' +> altres partits, que no són el PSOE, s'han beneficiat de l'abstenció.

Si el *Diari de Lleida* no hagués volgut fer aquesta implicació conversacional hauria dit 'l'abstenció ha beneficiat les eleccions andaluses' o 'l'abstenció ha beneficiat els partits andalusos'. És una acusació encoberta, molt semblant a d'altres que hem vist en parlar de les pressuposicions.

També és subtil l'opinió del periodista del *Diari de Lleida* quan diu:

(19) «Ara, passada la publicitat electoral, queda per fer la feina política seriosa i honesta.»

» s'ha acabat la publicitat electoral

+> la publicitat electoral no és una feina política seriosa i honesta.

Alfonso Guerra ataca els seus oponents amb aquests mots, en el *Diari de Tarragona*:

(20) «El pueblo andaluz no sólo rubrica la confianza en el Partido Socialista, sino que sanciona el comportamiento de todos aquellos que no tenían otro objetivo que derrotar al Partido Socialista.»

» hi havia partits que l'única cosa que volien era derrotar el PSOE.

Per la màxima de quantitat.

+> el poble andalus no en tenia prou amb donar la confiança al Partit Socialista.

Si ens fixem en la màxima de quantitat, que ens aconsella que diguem allò més informatiu possible, podem establir unes escales lèxiques del tipus <moltíssim, molt, força, poc, gens> en què l'afirmació d'un dels mots implica la negació dels altres. Si ho apliquem a la frase d'*El Periódico*:

(21) «La mitad de los andaluces que ejercieron su derecho al voto apoyaron al PSOE.»

+> l'altra meitat dels andalusos que votaren no donà suport al PSOE.
que és el mateix però enfoca la realitat de manera ben diferent.

El Sr. Guerra és un pou de suggeriments per als estudiosos de la pragmàtica. Això que ara analitzem és el que asseverava quan li insinuaren que en lloc d'eleccions andaluses allò era un vist-i-plau a la seva persona.

(22) «Yo no tengo carrera política. No tengo que trepar puestos políticos; quien se la juega de verdad es el pueblo andaluz, que debe acertar y acierta siempre.»
(*El Periódico*)

A+> algú sí que té carrera política (per pertinència).

Potser era el Sr. Chaves, que encara havia de continuar pujant.

B+> els llocs polítics es grimpen, s'assoleixen amb esforç.

C+> hi ha algú que se la juga de broma (ell?, el Sr. Chaves?)

D+> el poble andalús pot encertar-la o no,
que és negada per la implicació següent de la frase coordinada amb ella.

E+> el poble andalús mai s'equivoca.

E esdevé pragmàticament inadequat i, per tant, difícilment comprensible.

El Sr. Bueno del PA fa les seves acusacions contra el PSOE d'aquesta manera, en *El Periódico*:

(23) «El verdadero vencedor ha sido el PA, porque el PSOE se ha mantenido en base a la altísima abstención.»

» hi ha hagut una altíssima abstenció

» hi ha un fals vencedor

que el 'porque' situa en el PSOE, per tant el PSOE no és el vencedor de debò.

+> el PSOE no ha pujat (per escalar, de la màxima de quantitat)

+> guanyar gràcies a l'abstenció no és una veritable victòria.

L'*Avui* erosiona la imatge triomfant del PA afirmant:

(24) «Ara comença per a ells l'examen amb la seva activitat al Parlament andalús, ja no com a força residual.»

(ara comença l'examen)

+> fins ara només s'han preparat.

+> fins ara no han demostrat res a l'opinió pública.

Les implicacions convencionals

Són inferències que van lligades indefectiblement a un ítem lèxic concret o a una expressió, tot i que no formen part del seu significat convencional. Amb la desaparició del mot que les origina deixen d'actuar.

En el paràgraf de l'*Avui* que acabem d'observar, teníem un 'ja no' que ben bé podem dir que

‡ PA era una força residual en el Parlament andalús fins ara.

Si haguéssim llegit 'ara comença per a ells l'examen amb la seva activitat al Parlament andalús, com a força residual' la implicació convencional s'hauria esvaït.

El Sr. Marín del PSOE en el *Diario de Mallorca* fa així:

(25) «[...] todos los líderes políticos habían animado a los votantes a acudir a las urnas, aunque diversos factores como el día veraniego, el mundial de fútbol y el hecho de que por primera vez las elecciones autonómicas se hayan celebrado en solitario, han podido influir en la abstención.»

'aunque' ‡ la calor, el futbol, les eleccions en solitari neutralitzaren els ànims que els polítics infongueren en l'electorat perquè anés a votar.

També en el *Diari de Lleida* trobem:

(26) «Malgrat l'augment del PA, la influència dels anomenats cas Naseiro i cas Guerra sembla que hagi estat ignorada per l'electorat.»

'malgrat' ‡ el PA basava el seu augment en la denúncia dels casos Naseiro i Guerra.

Sovint les implicacions convencionals sorgeixen a partir de la presència de dos punts, dos punts que suggereixen una conseqüència o una causa.

(27) «La societat andalusa sembla haver-se desinteressat de la gestió política: l'abstenció ha augmentat.» (*Diari de Lleida*)

‡ l'abstenció és una mostra del desinterès per la gestió política.

Com en aquest 'perquè' que inclou l'article del *Diari de Girona*:

(28) «Luis Plaza va reconèixer al col·legi de Màlaga que tenia por que hi hagués una elevada abstenció dels electors perquè no hi ha tradició de realitzar votacions en dissabte.»

'perquè' ‡ fer eleccions en dissabte augmenta l'abstenció.

En *Las Provincia* afirmen:

(29) «Ni siquiera el caso Juan Guerra ha influido en el voto contrario al PSOE.»

'ni siquiera' ‡ el cas Guerra era un motiu prou bo per afectar el vot socialista.

Com hem pogut veure, les implicacions convencionals no són les inferències més habituals; però en canvi ofereixen una informació molt interessant des del punt de vista de la coherència semàntica i la cohesió sintàctica del text. Veiem-ne una darrera mostra, extreta d'*El Periódico*:

(30) «Los andalucistas pueden también hablar de una victoria, aunque muchos de los sufragios obtenidos por Pacheco hayan sido arrancados al desencanto y al cansancio, y aunque sea difícil no subir cuando se parte de tan bajo» que ofereix el reguitzell d'inferències següent:

'también' † altres partits, a més del PA, han tingut una victòria.

'aunque' † no hi ha una victòria real quan treus vots del desencant i el cansament

no hi ha victòria real quan es parteix d'un nombre baix de vots.

a més de:

» hi ha hagut desencant i cansament

» el PA tenia pocs votants

'arrancados' +> costa aconseguir els vots dels desencantats i cansats.

Aquests exemples són només algunes mostres esparses d'allò que es podria aconseguir amb l'anàlisi detallada i aprofundida d'un text periodístic a partir de tota la informació que, sense ser dita explícitament, hi és implicada. L'anàlisi pragmàtica ha esdevingut profitosa en la seva aplicació a textos orals de la cultura popular¹³, a eslògans de caire electoralista¹⁴, i a mostres de la parla col·loquial com són la ironia i l'humor¹⁵. Creiem que encara pot oferir dades noves en l'aplicació als textos periodístics. Nosaltres només hem provat de donar el primer pas en aquest projecte que imaginem prolífic i interessant, tant per als lingüistes com per als periodistes i estudiosos dels mitjans de comunicació de masses.

Bibliografia

- DASCAL, M., (1981), «Contextualism», dins PARRET, H. et al., *Possibilities and limitations of pragmatics*, Amsterdam, John Benjamins.
- DASCAL, M., (1990), «The Language of Thought and the Game of Language», *International Pragmatics Conference*.
- DURANTI, S., (1988), «Intentions, language, and action in a Samoan context», *Journal of Pragmatics*, 1/2, p. 80-122.
- ESPINAL, M.T., (1990), «Negation in Catalan: some aspects of this meaning and interpretation», *International Pragmatics Conference*, Barcelona.
- HASLETT, B., (1987), *Communication: Strategic Action in Context*, Nova Jersey, Hillsdale, Lawrence Erlbaum.
- LEVINSON, S.C., (1987), «Minimization and conversational inference», dins VERSCHUEREN, J., y BERTUCELLI-PAPI, M. (eds.), *The pragmatic perspective*, Amsterdam, John Benjamins, p. 61-129.
- PAYRATÓ, L.L., (1989), *Assaig de dialectologia gestual. Aproximació pragmàtica al repertori bàsic d'emblemes del català de Barcelona*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
- SANDOR, A., (1990), «Text, frame, discourse», *Semiotica*, 78, p. 51-73.

¹³ BASSOLS, M.M., (1990), *Anàlisi pragmàtica de les endevinalles catalanes*, Barcelona, Abadía de Montserrat.

¹⁴ BASSOLS, M.M., (1988), «S'ofèn qui vol», *El Món*; (1992), «Pragmàtica de l'argumentació política», *Actes del VIII Congrés de Llenguatges naturals i llenguatges formals*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona.

¹⁵ BASSOLS, M.M., (1990), «Aportacions de la Pragmàtica de l'Anàlisi del Discurs», *Caplletra*.

- SEARLE, J., (1975), «A taxonomy of illocutionary acts», *Minnesota Studies in the Philosophy of Science*, vol. III, Keith Gunderson, p.344-369.
- STALNAKER, R.C., (1974), «Pragmatic Presupposition», *Semantics and Philosophy*, p. 197-213.
- VAN DIJK, T., (1983), «Estructuras textuales de las noticias de prensa», *Anàlisi*, 7-8, p. 78-105.
- , (1988), *News as Discourse*, Nova Jersey, Hillsdale, Lawrence Erlbaum.
-

Resum

El objetivo de este trabajo es mostrar algunas posibilidades de aplicación del análisis pragmático a los artículos periodísticos. Para ello empezamos delimitando brevemente los campos de estudio de la pragmática, por un lado, y la gramática, la semántica y la semiótica por el otro. A continuación, diferenciamos las diversas inferencias pragmáticas: presuposiciones, implicaciones conversacionales e implicaciones convencionales, y observamos su funcionamiento en los enunciados pertenecientes a la prensa diaria de las zonas de habla catalana, el día después de las elecciones autonómicas andaluzas.

Paraules clau: Anàlisi pragmàtica, periodisme, llenguatge periodístic.

Abstract

The aim of this paper is to show some of the ways in which pragmatic analysis can be applied to journalism. To this end, we first briefly define the areas of study of pragmatics on the one hand, and of grammar, semantics and semiotics, on the other. We then distinguish the various pragmatic inferences: presupposition, conventional and conversational implicature, and we observe how they operated in enunciations in the Catalan daily newspapers on the day following the autonomous government elections in Andalusia.

Nota biogràfica

M. Margarida Bassols és professora titular de Filologia Catalana de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha realitzat diversos treballs sobre la projecció de l'anàlisi pragmàtica en diferents àrees: *Anàlisi pragmàtica de les endevinalles catalanes* (1990), *Aportacions de la pragmàtica a l'anàlisi del discurs* (1990), *Els connectors textuais en el discurs periodístic* (1991), *Aspectes pragmàtics de l'argumentació política* (1992).
